

МОВА І ТЕКСТ

Софія Бабяк

Український католицький університет

ЛЕКСИКО-СЕМАНТИЧНІ ЗАСОБИ ВИРАЖЕННЯ ЕМОЦІЙ В УКРАЇНСЬКІЙ МОВІ XVI–XVII ст.

(на матеріалі писемних пам'яток української мови різних жанрів)

У дослідженні розглянуто питання вербалізації емоцій у пам'ятках української мови XVI–XVII ст. Проаналізовано особливості семантичної структури лексем на позначення негативних емоційних станів: гніву, зневаги, огиди, суму та страху. Виявлено засоби вираження обраних для аналізу емоційних станів з огляду на ті лексичні одиниці, які домінують, і ті, які залишаються на периферії.

Ключові слова: *емоції, негативні емоції, емотивна лінгвістика, емотивна лексика, лексика емоцій.*

The study considers the issue of emotions verbalization in the memos of the Ukrainian language of the XVI–XVII centuries. The article analyzes the peculiarities of the lexical units which denote negative emotional state semantic structure: anger, contempt, disgust, sadness and fear. The means of the chosen emotional state expression have been investigated, taking in the account lexical units that dominate and those that remain on the periphery.

Key words: *emotions, negative emotions, emotional linguistics, emotional vocabulary, vocabulary of emotions.*

Емоції є результатом індивідуальної оцінки безпосередньої предметної дійсності за критерієм (не)задоволення власних потреб та бажань. Відтак вони не лише сигналізують про користь чи цінність конкретного зовнішнього впливу, а окреслюють суб'єктивне світосприйняття. Мова ж слугує одним із основних каналів виявлення та реалізації емоцій, і дає змогу вивчати не лише емоційний дейксис особистості, а й систему та структуру мислення, котрою володіє група носіїв конкретної мови.

У дослідженні ми зосетрили увагу на системі базових негативних емоцій, котрі насамперед виконують важливу природну функцію сигналізування про потенційну загрозу чи небезпеку та, як наслідок, характеризуються чіткістю, конкретизованістю та багатообразністю мовних одиниць, застосовуваних для їх лінгвального вираження. Безпосереднє ядро нашого дослідження становить вивчення текстів пам'яток XVI–XVII ст., себто передусім писемного мовлення: здебільшого це пам'ятки релігійного змісту (тематичний спектр яких охоплює жаль за гріхи, напучування, взивання до сумління і вселяння страху Божого тощо), а також документи офіційного характеру (скарги, позови, листи та ін. судова й урядова практика).

Під час аналізу лексичних засобів вираження емоцій було виявлено, що писемні староукраїнські тексти здатні повною мірою віддзеркалили негативний аспект суспільних відносин, тоді як позитивні емоції, почуття й переживання переважно залишалися незадокументованими. Тому й закономірно, що з писемних текстів XVI–XVII ст. ексцерповано багатий матеріал на позначення базових негативних емоцій: гніву, зневаги, огиди, суму та страху.

Отже, матеріал текстів писемних пам'яток XVI–XVII ст., що становлять джерельну базу «Словника української мови XVI–першої половини XVII ст.» репрезентує тогочасні уявлення про емоції гніву, зневаги, огиди, страху та суму як про деструктивні емоційні реакції. Лінгвістичний аналіз текстів дозволяє стверджувати про переживання цих емоцій як емоційного супроводу сильніших

емоційних станів, так і самостійних емоційних реакцій. Засвідчені емоційні стани вирізняються імпульсивною та динамічною природою, що найкраще засвідчено засобами дієслівного вираження. Відтак, це дає нам змогу стверджувати про дієсловоцентричність у мовному вираженні базових деструктивних емоцій гніву, зневаги, огиди, страху та суму. Дієслова безпосередньо пов'язані із суб'єктом та об'єктом емоційних станів та, як результат, найповніше відображають конкретний емоційний стан. Дещо меншою є частка іменникової та прикметникової номінації, найменшою є частка прислівників.

Список використаних джерел

1. Кость І. Я. Механізми вербалізації емоційного стану людини в українському прозовому тексті. *Серія «Филология. Социальные коммуникации»*. Том 24 (63). 2011. № 4. Частина 2. 279 – 284 с.
2. Шаховский В. И. Лингвистическая теория эмоций. Москва: Гнозис, 2008. 416 с.
3. Ekman, P., Cordaro, D. What is meant by calling emotions basic. *Emotion Review*, 3(4), 2011. P. 364 – 370.

Степан Дзядик

Національний університет «Львівська політехніка»

КОРПУСНОБАЗОВАНІЙ ПІДХІД ДО АНАЛІЗУ ОКАЗІОНАЛІЗМІВ У ЦИКЛІ РОМАНІВ «ФУНДАЦІЯ» А. АЗІМОВА

Тези становлять опис результатів корпуснобазованого дослідження ідіостилю А. Азімова, зокрема автоматизованого виявлення okazionalizmів у корпусі текстів усіх романів циклу «Фундація» А. Азімова за допомогою інструментів Sketch Engine. На основі отриманих результатів зроблено висновки